

Euroopan unionin
neuvosto

Bryssel, 14. joulukuuta 2021
(OR. en)

15033/21

ELARG 97
COWEB 169

YHTEENVETO ASIAN KÄSITTELYSTÄ

Lähtettäjä: Neuvoston pääsihteeristö

Vastaanottaja: Valtuuskunnat

Ed. asiak. nro: 14862/21

Kom:n asiak. nro: COM(2021) 644 final

Asia: LAAJENTUMINEN SEKÄ VAKAUTUS- JA ASSOSIAATIOPROSESSI
– Neuvoston päätelmät

Valtuuskunnille toimitetaan oheisena neuvoston 14. joulukuuta 2021 hyväksymät neuvoston päätelmät laajentumisesta sekä vakautus- ja assosiaatioprosessista.

**NEUVOSTON PÄÄTELMÄT LAAJENTUMISESTA SEKÄ VAKAUTUS- JA
ASSOSIAATIOPROSESSISTA**

1. Neuvosto panee huolellisesti merkille komission 19. lokakuuta 2021 antaman tiedonannon EU:n laajentumispolitiikasta sekä Montenegroa, Serbiaa, Turkia, Pohjois-Makedonian tasavaltaa, Albaniaa, Bosnia ja Hertsegovinaa ja Kosovoa* koskevat kertomukset.
2. Covid-19-kriisin syvä kielteinen vaikutus yhteiskuntiimme ja kansantalouksiimme jatkuu edelleen. Pandemia on tuonut korostetusti esille, miten välttämätöntä ja hyödyllistä on toimia ja ratkaista yhteiset haasteet yhdessä. EU palauttaa mieleen jo antamansa ennennäkemättömän laajan ja kattavan tuen ja on edelleen sitoutunut jatkamaan tätä yhteistyötä ja koordinointia, myös parantaakseen rokotteiden, diagnostiikan ja hoitojen saatavuutta edelleen sekä varmistaakseen tulevien kriisien paremman ennakoitavuuden ja niistä selviytymisen. Neuvosto panee myös merkille arvokkaan tuen, jota Länsi-Balkanin kumppanit ovat antaneet toisilleen ja EU:lle.
3. Eurooppa-neuvostossa 14. ja 15. joulukuuta 2006 saavutetun laajentumista koskevan uuden yksimielisyyden ja kokouksen päätteeksi annettujen neuvoston päätelmien mukaisesti neuvosto vahvistaa, että **sitoutuminen laajentumiseen** kuuluu edelleen Euroopan unionin keskeisiin politiikkoihin. Se on edelleenkin strateginen investointi rauhan, demokratian, vaurauden, turvallisuuden ja vakauden edistämiseen Euroopassa. Neuvosto toistaa, että EU:n keskeisten arvojen ja eurooppalaisen tulevaisuuden omaksuminen ja niihin sitoutuminen on vakaa strateginen valinta, joka on olennainen kaikille EU:n jäseniksi pyrkiville kumppaneille. Tämän mukaisesti neuvosto odottaa jatkossakin kumppanien osoittavan vastuullisuutta ja sitoutuvan täysipainoisesti demokratian, perusoikeuksien ja arvojen sekä oikeusvaltioperiaatteen ensisijaisuuteen, mikä on niiden kansalaisten etujen mukaista. Näiden sitoumusten uskottavuus riippuu tarvittavien uudistusten tarkoituksenmukaisesta toteuttamisesta sekä näyttöön tuloksista, joita tuetaan selkeällä ja johdonmukaisella yleisöviestinnällä.

* Tämä nimitys ei vaikuta asemaa koskeviin kantoihin, ja se on YK:n turvallisuusneuvoston päätöslauselman 1244/1999 ja Kansainvälisen tuomioistuimen Kosovon itsenäisyysjulistuksesta antaman lausunnon mukainen.

4. Palauttaen mieleen Thessalonikin toimintasuunnitelman sekä Sofian, Zagrebin ja Brdon julistukset neuvosto toistaa EU:n tukevan varauksettomasti Länsi-Balkanin maiden eurooppalaista tulevaisuutta. EU aikoo edelleen lujittaa ja tehostaa panostustaan kaikilla tasoilla tukeakseen alueen poliittista, taloudellista ja sosiaalista muutosprosessia, muun muassa jatkamalla apua, joka perustuu oikeusvaltion rakentamisessa ja sosioekonomisissa uudistuksissa saavutettuun konkreettiseen edistymiseen sekä kumppaneiden valmiuteen noudattaa eurooppalaisia arvoja, sääntöjä ja normeja. Tässä yhteydessä neuvosto odottaa mielenkiinnolla Länsi-Balkanin talous- ja investointisuunnitelman sekä Länsi-Balkanin vihreän toimintaohjelman täytäntöönpanoa. Alueen kanssa käytävän poliittisen vuoropuhelun vauhdittamiseksi ja tehostamiseksi neuvosto panee tyytyväisenä merkille säännöllisesti järjestettävät EU:n ja Länsi-Balkanin huippukokoukset. Neuvosto odottaa mielenkiinnolla ensimmäisiä hallitustenvälisiä konferensseja Pohjois-Makedonian tasavallan ja Albanian kanssa mahdollisimman pian sen jälkeen kun neuvosto on hyväksynyt neuvottelukehykset. Turkki on edelleen ehdokasmaa ja keskeinen kumppani monilla yhteisen edun mukaisilla aloilla.
5. Neuvosto vahvistaa aiemmin antamiensa päätelmien mukaisesti sekä Kööpenhaminan poliittisten arviointiperusteiden ja EU:n ja Länsi-Balkanin maiden suhteiden yhteisenä kehyksenä toimivan vakautus- ja assosiaatioprosessin puitteissa, että on tarpeen noudattaa laajentumista koskevan vuoden 2006 uuden yksimielisyyden mukaista **oikeudenmukaista ja tiukkaa ehdollisuutta ja maan omien ansioiden periaatetta**. Tässä yhteydessä neuvosto painottaa sitä, että on tärkeää varmistaa, että EU voi pitää yllä ja syventää omaa kehitystään sekä valmiuksiaan integroida uusia jäseniä. Tarkistetulla laajentumismenetelmällä, johon kuuluu entistä voimakkaampi keskittyminen perustavanlaatuisiin uudistuksiin, pyritään elvyttämään liittymisprosessia tekemällä siitä ennakoitavampi, uskottavampi ja dynaamisempi ja lisäämällä siihen kohdistettavaa poliittista ohjausta objektiivisten kriteerien, tiukan positiivisen ja negatiivisen ehdollisuuden ja perääntymismahdollisuuden pohjalta. Se sisällytetään uusiin neuvottelukehyksiin, ja neuvosto panee tyytyväisenä merkille, että se on sisällytetty Montenegron ja Serbian nykyisiin neuvottelukehyksiin. Tässä yhteydessä neuvosto muistuttaa myös nopeutettuun yhdentymiseen liittyvien toimenpiteiden mahdollisuudesta edellyttäen, että ehdokasmaat edistyvät lisää ja riittävästi uudistusten painopisteissä.

6. Neuvosto panee komission raporttien perusteella merkille kumppanien parhaillaan toteuttamien uudistuspyrkimysten yleistilanteen ja korostaa, että niiden on ehdottoman tärkeää keskittyä **perustavanlaatuisiin uudistuksiin** useiden jatkuvien rakenteellisten puutteiden korjaamiseksi oikeusvaltion, perusoikeuksien, demokraattisten instituutioiden vahvistamisen ja julkishallinnon uudistamisen sekä taloudellisten arviointiperusteiden aloilla. Selkeä ja jatkuva näyttö uudistusten toteuttamisesta ja **konkreettisista tuloksista** näillä keskeisillä aloilla on edelleen olennaista erityisesti liittymisneuvottelujen yleisen etenemisvauhdin määrittämisen kannalta.
7. Neuvosto palauttaa mieleen, että **oikeusvaltio** on yksi niistä arvoista, joille EU perustuu, ja on ratkaisevan tärkeä näkökohta demokraattisessa muutoksessa, joka muodostaa sekä laajentumisprosessin että vakautus- ja assosiaatioprosessin ytimen, ja on keskeinen arviointiperuste mitattaessa edistymistä kohti EU:n jäsenyyttä. Sen vuoksi on olennaisen tärkeää, että kumppanien edistyminen tällä alalla on vakaata, konkreettista ja peruuttamatonta. Vaikka on totta, että muutamat kumppanit ovat edistyneet tällä ratkaisevalla alalla, neuvosto panee huolestuneena merkille, että ilmoitetut puutteet vahvistavat tämän olevan yksi keskeisistä haasteista. Monissa tapauksissa uskottavan edistymisen puuttuminen, ja joissakin jopa taantuminen, on usein yhteydessä poliittisen tahdon puutteeseen, puutteisiin oikeuslaitoksen riippumattomuudessa, institutionaaliseen vastarintaan sekä laajalle levinneeseen korruptioon ja järjestäytyneeseen rikollisuuteen: kaikki nämä ovat keskeisiä huolenaiheita, joihin on puututtava ensisijaisesti.

Neuvosto toteaa, että useimmissa tapauksissa edistymisen **perusoikeuksien** suojelun alalla on ollut vähäistä ja jopa pysähtynyt. Monien raportoitujen puutteiden korjaamiseksi tarvitaan edelleen uskottavia ja todellisia toimenpiteitä. Erityistä huolta aiheuttavat lasten oikeudet sekä vähemmistöihin kuuluvien ja haavoittuvassa asemassa olevien henkilöiden, kuten romanien, vammaisten henkilöiden sekä hlbt-henkilöiden (homojen, lesbojen, biseksuaalien, transihmisten ja intersukupuolisten) ja kansallisten vähemmistöjen, oikeudet. Sukupuolten tasa-arvon osalta on varmistettava naisten ja lasten vaikutusmahdollisuuksien lisääminen ja heidän perusoikeuksiensa täysimääräinen toteutuminen. Lisäksi **sananvapautta, tiedotusvälineiden vapautta ja moniarvoisuutta** koskeva tilanne on edelleen erittäin huolestuttava. Useimmissa tapauksissa edistymisen on ollut vähäistä tai sitä ei ole tapahtunut lainkaan, ja yhdessä tapauksessa on jopa pahasti taannuttu. Kiireelliset toimenpiteet ovat edelleen tarpeen näiden demokratian olennaisten pilareiden turvaamiseksi. Tiedotusvälineisiin, toimittajiin ja muihin media-alan toimijoihin kohdistuviin uhkauksiin, pelotteluun ja hyökkäyksiin on puututtava päättäväisesti. Lisäksi on olennaisen tärkeää edistää **julkishallinnon uudistuksessa**, erityisesti politisoinnin purkamisessa sekä vastuullisuuden ja ammattimaisuuden lisäämisessä, hallintotavan parantamiseksi kaikilla tasoilla.

Demokraattisten instituutioiden asianmukainen toiminta ja riippumattomuus ovat olennaisia hyvin toimivien demokratioiden osatekijöitä sekä keskeisiä ehtoja EU:hun liittymiselle. Tämä on edelleen kiireellinen haaste. Neuvosto katsoo, että aidon poliittisen tahdon puuttuminen on edelleen pääasiallinen syy sille, että merkittävää edistymistä ei tapahtunut kohti uskottavia ja kestäviä uudistuksia tällä alalla tai että kehitys oli takaperoista. Neuvosto panee huolestuneena merkille useat tapaukset, joissa demokraattisten järjestelmien ja instituutioiden asianmukainen toiminta on vaikeutunut tai vaarantunut. Raportoitujen puutteiden korjaaminen on edelleen äärimmäisen tärkeää, mikä edellyttää uudistuksia myös asiaan liittyvillä keskeisillä aloilla sekä osallistavaa poliittista vuoropuhelua ja kansalaisjärjestöjen vahvempaa roolia ja vapautta toimia.

8. Neuvosto suhtautuu myönteisesti ja yhtyy komission analyysiin **taloudellisten arviointiperusteiden** osalta. Neuvosto korostaa, että sekä perustavanlaatuisen että rakenteellisten uudistusten toteuttaminen on edelleen olennaista talouden elpymisen ja kehityksen kannalta, sillä pyrkimykset torjua korruptiota, kehittää oikeusvaltiota, lisätä avoimuutta ja vahvistaa instituutioita ja työmarkkinaosapuolten vuoropuhelua hyödyttäisivät myös talouksia. Tässä yhteydessä neuvosto korostaa, että kaikkien investointien täysi avoimuus on tärkeää, erityisesti jos niihin liittyy julkisia hankintamenettelyjä. Kumppaneiden taloudellisen potentiaalin hyödyntäminen vaatii myös talouden rakenteiden jatkuvia uudistuksia talouden uudistusohjelmien mukaisesti. Talouden uudistusohjelmissa ja yhdessä jäsenvaltioiden kanssa hyväksytyissä toimintaohjeissa määriteltyjen uudistusten toteutus onkin erittäin tärkeää, jotta voidaan paitsi parantaa kilpailukykyä, luoda työpaikkoja ja edistää sosiaalista osallisuutta, myös varmistaa julkisen talouden kestävyys ja täyttää taloudelliset jäsenyysehdot ja maksimoida EU:n merkittävän investointipaketin potentiaaliset vaikutukset. **Vihreä toimintaohjelma ja kestävät yhteydet** ovat avain kestäväan elpymiseen. Myös talouden yhdentyminen alueen sisällä ja EU:n kanssa on tärkeää ja hyödyttää niin yrityksiä kuin kansalaisiakin. Neuvosto rohkaisee kaikkia kumppaneita panemaan talouden uudistusohjelmiensa perusteella täytäntöön toimenpiteet, jotka sisältyvät EU:n sekä Länsi-Balkanin maiden ja Turkin välillä 12. heinäkuuta 2021 käydyn talous- ja rahoitusalan vuoropuhelun yhteisiin päätelmiin. Neuvosto muistuttaa, että EU on edelleen Länsi-Balkanin ja Turkin selvästi suurin kauppakumppani niin tuonnin kuin viennin osalta.
9. Neuvosto korostaa, että on ratkaisevan tärkeää torjua **ilmastonmuutosta** EU:n ilmastotavoitteiden mukaisesti, nopeuttaa lainsäädännön yhdenmukaistamista EU:n säännösten kanssa ja tehostaa täytäntöönpanoa siirryttäessä ilmastoneutraaliin, sopeutumiskykyiseen, kestäväan, kiertoon perustuvaan ja resurssitehokkaaseen talouteen.

10. **Hyvät naapuruussuhteet ja alueellinen yhteistyö** ovat edelleen laajentumisprosessin ja vakautus- ja assosiaatioprosessin keskeisiä osatekijöitä. Neuvosto suhtautuu myönteisesti edistymiseen ja toistaa, että osallistava alueellinen yhteistyö, erityisesti EU:n säännöille ja normeille perustuvan **Länsi-Balkanin yhteisen alueellisen markkinan** toteutuminen on tärkeää. Se on olennaista täyden hyödyn saamiseksi alueen potentiaalista ja talous- ja investointiohjelmasta. Tarvitaan määrätietoisia toimia, joilla edistetään **sovintoa ja alueellista vakautta** ja joilla pyritään löytämään ja panemaan täytäntöön lopullisia, osallistavia ja sitovia ratkaisuja kumppaneiden kahdenvälisiin kiistoihin ja avoinna oleviin kysymyksiin, joita niillä on menneisyyden perintönä, sekä ratkaisematta oleviin kadonneiden henkilöiden tapauksiin ja sotarikoskysymyksiin noudattaen kansainvälistä oikeutta ja vakiintuneita periaatteita seuraantokysymyksiä koskeva sopimus mukaan lukien. Kansallisia sotarikostapauksia olisi käsiteltävä tehokkaasti ilman syrjintää, muun muassa mielekkään alueellisen yhteistyön avulla ja tekemällä täysipainoista yhteistyötä kansainvälisiä rikostuomioistuimia koskevan mekanismin ja asiantuntijalautakuntien kanssa ja tukemalla näiden työtä. Neuvosto korostaa, että minkään osapuolen kansanmurhan kieltämiselle, provosoivalle kielenkäytölle tai sotarikollisten ihannoinnille ei ole sijaa. On pidättäydyttävä kannanotoista ja toimista, jotka heikentävät hyviä naapuruussuhteita ja riitojen rauhanomaista ratkaisemista. Voimassa olevat kahdenväliset sopimukset, mukaan lukien Pohjois-Makedonian tasavallan ja Kreikan välinen Prespan sopimus sekä Pohjois-Makedonian tasavallan ja Bulgarian välinen ystävyyttä, hyvää naapuruutta ja yhteistyötä koskeva sopimus, on pantava vilpittömässä mielessä täytäntöön.
11. Neuvosto painottaa pitävänsä tärkeinä yhteistyön syventämistä ulkopoliittisissa kysymyksissä sekä unionin odotuksia, jotka koskevat politiikan entistä tiiviimpää mukauttamista **EU:n yhteiseen ulko- ja turvallisuuspolitiikkaan** erityisesti asioissa, joissa on kyse merkittävistä yhteisistä eduista, kuten rajoittavat toimenpiteet ja hybridiuhkien torjuminen. EU:hun liittyminen on valinta, joka edellyttää niiden periaatteiden, arvojen ja tavoitteiden omaksumista, joita EU pyrkii edistämään naapurustossaan ja laajemmaltikin, mukaan lukien täyden yhdenmukaisuuden saavuttaminen yhteisen ulko- ja turvallisuuspolitiikan kanssa ja pidättäytyminen kaikista sen vastaisista toimista.

12. Neuvosto korostaa edelleen, että **strateginen viestintä** on tärkeää ja että kumppaneiden on vahvistettava resilienssiään vihamielisiä hybriditoimia vastaan. Hybridiuhat edellyttävät tehostettua ja tiiviimpää yhteistyötä, mukaan lukien kyberresilienssin, kriittisten infrastruktuurien suojelun, strategisen viestinnän ja disinformaation torjunnan aloilla. Neuvosto kehottaa kaikkia kumppaneita viestimään selkeästi eduista ja velvoitteista niiden pyrkiessä EU:n jäseniksi sekä omasta sitoutumisestaan EU:n arvoihin ja niihin liittyviin välttämättömiin uudistuksiin. Ratkaisevaa on EU:n ja sen jäsenvaltioiden sitoutuminen jatkossakin myös aiempaa tehokkaampaan strategiseen viestintään, jota suunnataan kumppanimaiden ja EU:n kansalaisiin.
13. Terrorismi, radikalisoituminen ja järjestäytynyt rikollisuus ovat edelleen vakavia turvallisuushuolia EU:lle ja koko alueelle. Eurooppa-neuvoston ja neuvoston aiempien päätelmien mukaisesti neuvosto toistaa pitävänsä tärkeänä **terrorismin torjumiseksi** tehtävän yhteistyön jatkamista ja tehostamista, erityisesti terrorismiin syyllistyvien vierastaistelijoiden osalta sekä radikalisoitumisen ehkäisyn ja torjunnan alalla. Myös **järjestäytyneen rikollisuuden torjunnassa** tarvitaan lisätoimia ja selkeää näyttöä. Neuvosto panee tyytyväisenä merkille raportoidut myönteiset esimerkit ja korostaa, että kaikkien kumppanien on löydettävä tehokkaita keinoja, joilla estetään järjestäytyneen rikollisuuden soluttautuminen niiden talouteen. Tarvitaan lisätoimia kaikenlaisen (uskonnollisen, etnis-kansallismielisen ja poliittisen) radikalisoitumisen ehkäisemiseksi.
14. **Muuttoliikkeen** osalta neuvosto antaa Länsi-Balkanin kumppaneille tunnustusta niiden toteuttamista jatkuvista toimista ja yleisesti ottaen rakentavasta yhteistyöstä, jotka ovat tuottaneet selkeitä tuloksia. Neuvosto pitää arvossa Turkin merkittäviä ponnisteluja lähes neljän miljoonan pakolaisen vastaanottamisessa ja heidän tarpeistaan huolehtimisessa. Neuvosto toistaa, että EU:n ja Turkin julkilausuman täysimääräinen ja syrjimätön täytäntöönpano sekä jatkuva tuki Länsi-Balkanin reitin varrella oleville kumppaneille on tarpeen. Kumppanien on toteutettava lisätoimia EU:n lainsäädännön ja kansainvälisten velvoitteiden mukaisesti, jotta muuttoliikkeen haasteet voidaan ratkaista.

15. Neuvosto muistuttaa, että EU myöntää laajentumisprosessiin sekä vakautus- ja assosiaatioprosessiin jatkuvasti merkittävää **rahoitustukea ja teknistä apua** erityisesti liittymistä valmistelevalle tukivälineelle (IPA) muodossa: syyskuussa 2021 hyväksyttiin IPA III -asetus, jonka rahoituspuutteet ovat 14,162 miljardia euroa.

LAAJENTUMINEN

MONTENEGRO

16. Neuvosto on tyytyväinen tähänastiseen yleiseen edistymiseen liittymisneuvotteluissa: kaikki 33 tarkasteltua lukua on avattu ja kolme suljettu toistaiseksi. Neuvosto on tyytyväinen myös 13. hallitustenvälisessä konferenssissa kesäkuussa 2021 saavutettuun yhteisymmärryksen tarkistetun laajentumismenetelmän osatekijöistä, jotka on määrä sisällyttää nykyiseen neuvottelukehykseen ja joita on määrä soveltaa Montenegron kanssa käytäviin liittymisneuvotteluihin. Edistyminen liittymisneuvotteluissa ja muiden lukujen sulkeminen toistaiseksi edellyttävät ensisijaisesti, että 23 ja 24 luvuissa asetetut oikeusvaltiota koskevat välitavoitteet saavutetaan. Vasta kun Montenegro saavuttaa esitetyt kriteerit, EU voi vahvistaa sulkemisedellytyksinä oikeusvaltiota koskevat vaatimukset, jotka Montenegron on täytettävä näiden lukujen sulkemiseksi. Neuvosto toistaa, että koko oikeusvaltiojärjestelmän on tuotettava konkreettisia tuloksia sekä vankkaa ja kestävää näyttöä. Kuten myös neuvottelukehyksessä todetaan, näissä luvuissa eteneminen on ratkaisevan tärkeää ja määrää jatkossakin liittymisneuvottelujen yleisen vauhdin. Neuvosto odottaa Montenegron jatkavan entistä määrätietoisemmin tiellään kohti jäsenyyttä. Neuvosto pitää seuraavia tärkeimpinä ja kiireellisimpinä uudistuksina, joihin Montenegron tulisi ryhtyä.

17. Neuvosto rohkaisee Montenegroa painokkaasti osoittamaan päättäväistä poliittista tahtoa, pääsemään eroon polarisaatiosta ja saavuttamaan todellisia tuloksia erityisesti **sananvapauden ja tiedotusvälineiden vapauden sekä korruption torjumisen** keskeisillä aloilla, ja puuttumaan edelleen olemassa oleviin puutteisiin järjestäytyneeseen rikollisuuteen liittyvien tapausten käsittelyssä sekä rikollisen omaisuuden takavarikoinnissa ja menetetyksi tuomitsemisessa. Neuvosto muistuttaa tarpeesta puuttua paikallaan polkeviin keskeisiin oikeuslaitoksen uudistuksiin – mukaan lukien tärkeät ja vielä keskeneräiset nimitykset keskeisiin riippumattomiin instituutioihin ja oikeuslaitokseen. Lisäksi neuvosto kehottaa jälleen Montenegroa takaamaan sananvapaudelle ja tiedotusvälineiden riippumattomuudelle suotuisan ja turvallisen ympäristön muun muassa tehostamalla ensisijaisena asiana toimittajiin kohdistuneiden hyökkäysten tutkintaa ja näiden tapausten selvittämistä sekä puuttumalla tehokkaasti disinformaatioon ja verkkokiusaamiseen sekä vihapuheeseen. On olennaisen tärkeää, että varmistetaan yleisradiotoiminnan riippumattomuus ja perustetaan kaikille tiedotusvälineille tehokas itsesääntelymekanismi. Neuvosto korostaa, että se odottaa kaikilta asiaankuuluvilta instituutioilta ja toimijoilta vahvaa poliittista sitoutumista ja aitoa osallistumista kaikkiin näihin pyrkimyksiin.

Lisäksi neuvosto rohkaisee Montenegroa **vahvistamaan instituutioidensa, erityisesti oikeuslaitoksen, riippumattomuutta**, ja osoittamaan voimakasta poliittista tahtoa jatka työtä **julkishallinnon uudistuksen** parissa ja vahvistaa hallinnollisia valmiuksia. Neuvosto toteaa tältä osin, että Montenegron on varmistettava ansioihin perustuvat rekrytoinnit ja säilytettävä EU-asiantuntemus hallinnossaan liittymisprosessin ja neuvottelujen tukemiseksi ja EU:n säännösten soveltamiseksi.

18. Neuvosto korostaa, että **vaaliuudistus** on edelleen elintärkeä vaaleja kohtaan tunnetun luottamuksen vahvistamiseksi ja kehottaa kaikkia osapuolia osoittamaan vastuullisuutta ja sitoutumaan merkitykselliseen ja osallistavaan **poliittiseen vuoropuheluun parlamentissa** poliittisen kentän polarisoitumisen välttämiseksi.

19. **Taloussuodistusten** osalta neuvosto toteaa, että covid-19-pandemia on vaikuttanut voimakkaasti talouteen. Hallitus on kuitenkin onnistunut jatkamaan joidenkin suunniteltujen uodistusten toteuttamista ja lieventämään rahoitusriskejä, ja rahoitusala on pysynyt vakaana. Neuvosto kannustaa Montenegroa panemaan täytäntöön talous- ja rahoitusalan vuoropuhelun yhteisiin päätelmiin sisältyvät toimintaohjeet kokonaisuudessaan, mukaan lukien supistamalla budjettivajetta ja julkisen talouden velkasuhdetta, kun elpyminen on vakiintunut, vahvistamalla julkisen talouden ohjausjärjestelmää ja avoimuutta sekä toteuttamalla rakenteellisia uodistuksia.
20. Neuvosto arvostaa Montenegron jatkuvaa rakentavaa sitoutumista **alueellisen yhteistyön** ja **hyvien naapuruussuhteiden** edistämiseen entisestään.
21. Neuvosto kiittää Montenegroa edelleen painokkaasti sen johdonmukaisesta yhteistyöstä ulkopoliittisissa kysymyksissä ja erityisesti siitä, että se on jatkanut politiikkansa täysipainoista mukauttamista **EU:n yhteiseen ulko- ja turvallisuuspolitiikkaan**. Se on myös tyytyväinen Montenegron jatkuvaan aktiiviseen osallistumiseen **yhteisen turvallisuus- ja puolustuspolitiikan** alan EU-operaatioihin.

SERBIA

22. Neuvosto on tyytyväinen tähänastiseen **yleiseen edistymiseen** liittymisneuvotteluissa: 35 neuvotteluluvusta 22 on avattu ja kaksi suljettu toistaiseksi. Neuvosto on tyytyväinen myös 12. hallitustenvälisessä konferenssissa kesäkuussa 2021 saavutettuun yhteisymmärryksen tarkistetun laajentumismenetelmän osatekijöistä, jotka on määrää sisällyttää nykyiseen neuvottelukehykseen ja joita on määrää soveltaa Serbian kanssa käytäviin liittymisneuvotteluihin. Neuvosto korostaa edelleen, että kuten neuvottelukehyksessä todetaan, edistymisen oikeusvaltiota ja perusoikeuksia koskevien lukujen kohdalla ja Serbian ja Kosovon välisten suhteiden normalisoinnissa on edelleenkin olennaista ja määrää jatkossakin koko liittymisneuvottelujen vauhdin.
23. Neuvosto panee merkille, että Serbian hallitus pitää EU:hun yhdentymistä edelleen strategisena tavoitteenaan, ja kannustaa Serbian viranomaisia sitoutumaan päättäväisesti **EU:n arvoihin** ja edistämään niitä ja painottamaan enemmän tätä tavoitetta sekä viestimään myönteisesti ja yksiselitteisesti EU:sta, joka on Serbian tärkein poliittinen ja taloudellinen kumppani.

24. Neuvosto panee merkille Serbian edistymisen joillakin oikeusvaltion aloilla, mutta myös yleisesti vähäisen edistymisen ja jatkuvat viivästykset useilla muilla aloilla. Neuvosto kehottaa Serbiaa osoittamaan edelleen poliittista tahtoa vauhdittaa enemmän uudistuksia sekä saamaan aikaan konkreettisia tuloksia **perustavanlaatuisilla aloilla**. Neuvosto pitää seuraavia tärkeimpinä ja kiireellisimpinä uudistuksina, joihin Serbian tulisi ryhtyä.

Serbian olisi keskityttävä lukujen 23 ja 24 välitavoitteiden täyttämiseen, myös panemalla täytäntöön näiden lukujen tarkistettut toimintasuunnitelmat. Erityistä huomiota on edelleen kiinnitettävä **oikeuslaitoksen** riippumattomuuteen ja yleiseen tehokkuuteen ja uudistusten tulokselliseen toteuttamiseen. Neuvosto on tyytyväinen perustuslakiuudistuksen tähänastiseen edistymiseen ja kehottaa Serbiaa saattamaan sen päätökseen kuluva vaalikauden aikana eurooppalaisten normien ja Venetsian komission suositusten mukaisesti. Serbian on saatava aikaan konkreettisia tuloksia ja vakuuttavaa näyttöä tehokkaiden tutkinta- ja syytetoimien sekä lopullisten tuomioiden ja rikoksella hankittujen varojen takavarikoinnin ja menetetyksi tuomitsemisen suhteen, erityisesti **vakavaan ja järjestäytyneeseen rikollisuuteen liittyvien tapausten yhteydessä rahanpesu mukaan lukien**. Serbian on ponnisteltava enemmän **korruption** torjumiseksi, myös korkean tason tapauksissa.

Neuvosto on tietoinen, että mediastrategia ja siihen liittyvä toimintasuunnitelma on hyväksytty, ja kehottaa Serbiaa tosiasiallisesti toteuttamaan ne ensisijaisena asiana mediastrategian tavoitteiden kirjainta ja henkeä noudattaen. Samalla neuvosto ilmaisee syvän huolensa rajallisesta edistymisestä **sananvapauden** yleisen ympäristön parantamisessa. Neuvosto toistaa kehotuksensa Serbialle taata kiireellisesti sananvapauden esteettömän käytön ja tiedotusvälineiden riippumattomuuden sallivan turvallisen ympäristön muun muassa tehostamalla toimittajiin kohdistuneiden uhkausten, pelottelun ja väkivallan tutkintaa.

Serbian on edelleenkin kiinnitettävä erityistä huomiota **perusoikeuksien** täysimittaiseen kunnioittamiseen, myös haavoittuvimpien ryhmien suojelemiseen, sekä kansallisten vähemmistöjen syrjimättömään kohteluun koko Serbiassa, etenkin koulutuksessa, vähemmistökielten käytössä sekä media- ja uskonnollisten palvelujen käytössä vähemmistökielillä, ja aktiivisesti tutkittava ja annettava tuomioita viharikoksista.

Neuvosto korostaa, että **demokraattisten instituutioiden asianmukainen toiminta** on taattava ja painottaa, että vaaliuudistus on edelleen olennaisen tärkeä vaaleihin liittyvän luottamuksen vahvistamiseksi. Se panee merkille, että Serbia on ryhtynyt käsittelemään Etyjin/ODIHR:n pitkäaikaisia suosituksia. On ratkaisevan tärkeää, että kaikki nämä keskeiset suositukset pannaan täytäntöön osallistavalla ja avoimella tavalla ja laajemman poliittisen yhteisymmärryksen pohjalta ennen vuoden 2022 ilmoitettuja vaaleja. On tärkeää, että myös Euroopan parlamentin johtamassa puolueiden välisessä vuoropuhelussa yksilöidyt toimenpiteet pannaan täytäntöön. On rakennettava tosiasiallisesti **kansalaisyhteiskunnan** kehittämisen ja rahoituksen mahdollistava toimintaympäristö.

Neuvosto painottaa edelleen maan sisäistä **sotarikosten** käsittelyä, edelleen kadonneina olevien henkilöiden tapausten ratkaisemista ja täysipainoista yhteistyötä kansainvälisiä rikostuomioistuimia koskevan mekanismin kanssa sekä sen tuomioiden ja päätösten täysimääräistä hyväksymistä ja täytäntöönpanoa kiireellisenä asiana. Tuomittuja sotarikollisia tai heidän rikostensa ihannointia tai kieltämistä ei saisi tukea eikä antaa näille julkista tilaa.

25. **Taloussuodistusten** osalta neuvosto panee tyytyväisenä merkille jatkuvan edistymisen toimivan markkinatalouden kehittämisessä ja sen, että muun muassa covid-19-kriisiä edeltänyt myönteinen suuntaus sekä mittavat ja oikea-aikaiset finanssi- ja rahapoliittiset tukitoimet ovat lieventäneet kriisin vaikutuksia menestyksekkäästi. Neuvosto kannustaa Serbiaa panemaan täysin täytäntöön talous- ja rahoitusalan vuoropuhelun yhteisiin päätelmiin sisältyvät toimintaohjeet ja jatkamaan julkishallinnon ja valtionyritysten rakenteellisia uudistuksia. On tärkeää varmistaa julkisia hankintoja koskevan EU:n säännösten täysimittainen noudattaminen. Neuvosto on tyytyväinen Serbian pyrkimyksiin täyttää temaattisen kokonaisuuden 3 (kilpailukyky ja osallistava kasvu) avaamisedellytykset ja jatkaa pyrkimysten arviointia.
26. Neuvosto toistaa, että Serbian on täytettävä sitoumuksensa ja lisättävä ponnistelujaan mukauttaa politiikkaansa asteittain **EU:n yhteiseen ulko- ja turvallisuuspolitiikkaan**, kuten neuvottelukehyksessä edellytetään, ja jatkettava nykytilanteen parantamista ensisijaisena asiana kestäväällä ja konkreettisella tavalla.

27. Neuvosto on tyytyväinen Serbian jatkuvaan aktiiviseen osallistumiseen ja tärkeään panokseen **yhteisen turvallisuus- ja puolustuspolitiikan** alan EU-operaatioihin.
28. Neuvosto toistaa, että Serbian on täytettävä sitoumuksensa noudattaa **EU:n yhteistä viisumipolitiikkaa**.
29. EU:n tuella käytävän **vuoropuhelun** osalta neuvosto on tyytyväinen siihen, että vuoropuhelua jatkettiin kesäkuussa 2021, ja se antaa kiitosta korkealle edustajalle ja Belgradin ja Pristinan välistä vuoropuhelua ja muita Länsi-Balkanin alueellisia kysymyksiä varten nimitetylle EU:n erityisedustajalle näiden sitoutuneisuudesta EU:n tuella käytävään vuoropuheluun. Neuvosto odottaa Serbian osallistuvan EU:n tuella käytävään vuoropuheluun vilpittömässä mielessä ja kompromissihengessä, jotta saadaan aikaan kokonaisvaltainen oikeudellisesti velvoittava sopimus Kosovon kanssa kansainvälisen oikeuden ja EU:n säännösten mukaisesti. Tässä sopimuksessa olisi käsiteltävä kaikkia avoinna olevia kysymyksiä ja edistettävä alueellista vakautta. Tämä on ratkaisevan tärkeää, jotta Serbia ja Kosovo voisivat kumpikin edetä kohti EU-jäsenyyttä. Neuvosto toistaa odottavansa, että kaikkia aikaisemmin tehtyjä sopimuksia noudatetaan ja että ne pannaan täytäntöön viipymättä. Molempien osapuolten olisi myös vältettävä toimia, jotka heikentävät vakautta, ja retoriikkaa, joka ei edistä vuoropuhelua.
30. Neuvosto panee tyytyväisenä merkille Serbian sitoutumisen **alueellisen yhteistyön** aktiiviseen edistämiseen, ja kannustaa Serbiaa jatkamaan **hyvien naapuruussuhteiden** lujittamista ja vakauden ja sovinnon edistämistä.

TURKKI

31. Neuvosto muistuttaa, että Eurooppa-neuvosto kiinnitti 24. ja 25. kesäkuuta 2021 huomiota siihen, että Euroopan unionilla on strateginen intressi itäisen Välimeren toimintaympäristön vakauteen ja turvallisuuteen sekä yhteistyöhön perustuvan, molempia osapuolia hyödyttävän suhteen kehittämiseen Turkin kanssa. Eurooppa-neuvosto pani tyytyväisenä merkille itäisen Välimeren alueen tilanteen rauhoittumisen korostaen, että sen on tärkeää pysyä rauhallisena, ja toisti, että EU on valmis erinäisillä yhteisen edun mukaisilla aloilla Turkin kanssa tehtävään yhteistyöhön vaihteittaisella, oikeasuhteisella ja peruutettavissa olevalla tavalla Eurooppa-neuvoston jäsenten 25. maaliskuuta 2021 ja aiemmissa Eurooppa-neuvoston päätelmissä vahvistamien edellytysten mukaisesti.
32. Pitäen mielessä nämä ja Eurooppa-neuvoston edeltävät päätelmät, neuvosto on yhä sitoutunut ylläpitämään avointa ja vilpitöntä vuoropuhelua, jolla pyritään vastaamaan yhteisiin haasteisiin ja tekemään yhteistyötä keskeisillä yhteisen edun mukaisilla aloilla, joita ovat esimerkiksi muuttoliike, kansanterveys, ilmasto, terrorismintorjunta ja alueelliset kysymykset. Neuvosto panee merkille, että EU:n ja Turkin välillä on äskettäin aloitettu uudelleen korkean tason vuoropuhelu useista näistä kysymyksistä ja että Turkki ratifioi Pariisin ilmastositomuksen.
33. Neuvosto pitää arvossa Turkin jatkuvia ja merkittäviä ponnisteluja lähes neljän miljoonan pakolaisen vastaanottamisessa ja heidän tarpeistaan huolehtimisessa. EU jatkaa avun antamista oikea-aikaisesti pakolaisille ja heitä vastaanottaneille yhteisöille. **EU:n ja Turkin julkilausuma** tuottaa edelleen tulosta. Neuvosto palauttaa mieleen, että 21. ja 22. lokakuuta 2021 kokoontunut Eurooppa-neuvosto kehotti Turkkia varmistamaan vuonna 2016 annetun EU:n ja Turkin julkilausuman täysimääräisen ja syrjimättömän täytäntöönpanon myös suhteessa Kyproksen tasavaltaan. Tehokas rajavalvonta ja palautusten uudelleen aloittaminen ovat jatkossakin painopisteenä. EU:n ja Turkin välisen takaisinottosopimuksen täysimääräinen ja tehokas täytäntöönpano ja oikeus- ja sisäasioiden yhteistyö kaikkien EU:n jäsenvaltioiden kanssa on edelleen olennaista.

34. Neuvosto toistaa vakavan huolensa demokratian, oikeusvaltion ja perusoikeuksien, mukaan lukien sananvapauden, jatkuvasta ja huolestuttavasta taantumisesta, ja oikeuslaitoksen riippumattomuuden systeemisestä puutteesta. Useita poikkeustilan aikana käyttöön otetuista rajoittavista toimenpiteistä on lisätty lainsäädäntöön, ja niillä on syvästi kielteinen vaikutus Turkin kansaan. Kansalaisyhteiskunta ja -järjestöt toimivat jatkuvan paineen alaisina yhä vaikeammassa toimintaympäristössä. Oikeuslaitoksen riippumattomuuden systeemisistä puutetta ja asiatonta painostusta ei voida sallia, eikä myöskään jatkuvia rajoituksia, pidätyksiä, vangitsemisia ja muita toimenpiteitä, joita kohdistetaan toimittajiin, tutkijoihin, poliittisten puolueiden jäseniin, mukaan lukien parlamentin jäseniin, lakimiehiin, ihmisoikeuspuolustajiin, sosiaalisen median käyttäjiin ja muihin perusoikeuksiaan ja -vapauksiaan käyttäviin henkilöihin. Neuvosto korostaa, että on tärkeää kunnioittaa vaaliprosessin lainmukaisuutta ja rehellisyyttä erityisesti tilanteessa, jossa useita demokraattisesti valittuja pormestareita on pidätetty, irtisanottu tai vaihdettu ja jossa kohteena ovat oppositiopuolueet ja niiden jäsenet. Neuvosto toistaa syvän huolensa raportoidusta jatkuvasta kielteisestä kehityksestä näillä aloilla, palauttaa mieleen kansainväliset normit ja velvoitteet, jotka Turkki on hyväksynyt ja joihin se on sitoutunut, ja kehottaa Turkkia kiireellisesti kääntämään kielteiset kehityssuuntaukset ja uskottavasti puuttumaan useisiin vakaviin puutteisiin, joita on eritelty komission kertomuksessa. Turkin olisi myös tehostettava yhteistyötään Euroopan neuvoston ja sen asiaankuuluvien elinten ja instituutioiden kanssa ja reagoitava niiden keskeisiin suosituksiin, pantava kokonaisuudessaan täytäntöön Euroopan ihmisoikeussopimus ja muut kansainväliset ihmisoikeussopimukset, joiden sopimusosapuoli Turkki on, sekä pantava täytäntöön kaikki Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen päätökset Euroopan ihmisoikeussopimuksen 46 artiklan mukaisesti.
35. **Taloussuudistusten** osalta neuvosto panee merkille, että maan markkinatalouden toimivuus antaa edelleen aiheita vakavaan huoleen. Institutionaalisen ja poliittisen koordinoinnin heikkoudet ovat murentaneet viranomaisten toimien uskottavuutta ja vaikuttavuutta, ja epätasapaino on lisääntynyt merkittävästi, mikä on johtanut rahoitusmarkkinoiden epävakauteen, erittäin kielteisiin vaikutuksiin työmarkkinoilla ja köyhyyden lisääntymiseen. Neuvosto kannustaa Turkkia panemaan täysin täytäntöön **taloudesta ja rahoituksesta käytävän vuoropuhelun yhteisissä päätelmissä** vahvistetut toimintaohjeet. Säätelyviranomaisten, kuten keskuspankin, riippumattomuus on erityisen tärkeää.

Neuvosto muistuttaa lisäksi, että Turkin on täytettävä **EU:n ja Turkin tulliliiton** täytäntöönpanoa koskevat velvoitteet ja varmistettava, että sitä sovelletaan tosiasiallisesti kaikkiin jäsenvaltioihin. Neuvosto pitää valitettavana Turkin jatkuvaa poikkeamista EU:n ja Turkin välisen tulliliiton mukaisista velvoitteistaan ja palauttaa mieleen, että kaupan esteet ja vastaavat toimet, jotka eivät ole tulliliiton mukaisia, tulisi poistaa viipymättä.

36. Neuvosto kehottaa uudelleen Turkia mukauttamaan politiikkaansa asteittain **EU:n yhteiseen ulko- ja turvallisuuspolitiikkaan** ja kääntämään yhä kielteisemmän suuntauksen päinvastaiseksi ensisijaisena asiana sekä muistuttaa kannastaan, joka koskee jäsenvaltioiden liittymistä kansainvälisiin organisaatioihin. Neuvosto panee huolestuneena merkille, että Turkin ulkopolitiikka on yhä enemmän ristiriidassa EU:n yhteisen ulko- ja turvallisuuspolitiikan mukaisten EU:n painopisteiden kanssa, myös Libyan ja IRINI-operaation osalta. Koska alueellinen rauha ja vakaus on EU:n ja Turkin yhteinen etu, neuvosto odottaa sen mukaisesti Turkin ja kaikkien toimijoiden osallistuvan myönteisesti alueellisten kriisien ratkaisemiseen.
37. Neuvosto odottaa Turkin jatkossakin sitoutuvan yksiselitteisesti **hyviin naapuruussuhteisiin**, kansainvälisiin sopimuksiin ja kiistojen rauhanomaiseen ratkaisemiseen, tarvittaessa Kansainväliseen tuomioistuimeen turvautuen.

Kuten 11. joulukuuta 2006, 26. kesäkuuta 2018 ja 18. kesäkuuta 2019 annetuissa neuvoston päätelmissä, jotka Eurooppa-neuvosto sittemmin hyväksyi, sekä 21. syyskuuta 2005 annetussa julkilausumassa todetaan, neuvosto kehottaa Turkia täyttämään neuvottelukehyksen mukaiset velvoitteensa, kuten velvoitteen panna assosiaatiosopimuksen lisäpöytäkirja täytäntöön täysimääräisesti ja kaikkia jäsenvaltioita kohtaan syrjimättömästi. Neuvosto toistaa, että kaikkien jäsenvaltioiden tunnustaminen on olennaista. Turkin on lopetettava kaikenlainen uhkailu ja kaikki toimet, jotka vahingoittavat hyviä naapuruussuhteita, normalisoitava suhteensa Kyproksen tasavallan kanssa ja kunnioitettava kaikkien EU:n jäsenvaltioiden täysivaltaisuutta niiden aluemerellä ja ilmatilassa samoin kuin kaikkia niiden suvereniteettioikeuksia, kuten muun muassa oikeutta tutkia ja hyödyntää luonnonvaroja, EU:n ja kansainvälisen oikeuden, myös Yhdistyneiden Kansakuntien merioikeusyleissopimuksen (UNCLOS), mukaisesti.

38. EU on edelleen täysin sitoutunut **Kyproksen kysymyksen** kokonaisvaltaiseen ratkaisemiseen. Se muistuttaa tältä osin olevan ratkaisevan tärkeää, että Turkki sitoutuu ja osallistuu tällaiseen tämän kysymyksen, myös sen ulkoisten näkökohtien, ratkaisuun YK:n puitteissa poliittisesti yhdenvertaisten kahden yhteisön ja kahden alueen liittovaltion pohjalta YK:n turvallisuusneuvoston kaikkien asiaankuuluvien päätöslauselmien, EU:n perustana olevien periaatteiden sekä unionin säännösten mukaisesti. Neuvosto pitää valitettavana, että YK:n puitteissa Genevessä huhtikuussa 2021 pidetty epävirallinen kokous ei edistänyt virallisten neuvottelujen jatkamista. EU jatkaa prosessin tukemista aktiivisesti.

Neuvosto tuomitsee Turkin yksipuoliset YK:n turvallisuusneuvoston päätöslauselmien vastaiset toimet Varoshan suhteen ja muistuttaa, että Varoshan asema on tärkeä ja että YK:n turvallisuusneuvoston päätöslauselmia, erityisesti päätöslauselmia 550, 789 ja 1251, on noudatettava täysimääräisesti, kuten Eurooppa-neuvosto korosti 24. kesäkuuta 2021. Neuvosto vaatii peruuttamaan välittömästi nämä toimet ja peruuttamaan kaikki Varoshassa lokakuun 2020 jälkeen toteutetut toimet.

39. Neuvosto pitää valitettavana, että Turkki jatkaa loitontumistaan Euroopan unionista, ja palauttaa mieleen aikaisemmat päätelmänsä, joissa se toteaa, että Turkin liittymisneuvottelut ovat sen vuoksi tosiasiallisesti pysähtyneissä. Uusien neuvottelulukujen avaamista tai sulkemista ei voida harkita.

VAKAUTUS- JA ASSOSIAATIOPROSESSI

POHJOIS-MAKEDONIAN TASAVALLA

40. Neuvosto suhtautuu myönteisesti Pohjois-Makedonian tasavallan jatkuvaan määrätietoisuuteen EU:n uudistusohjelman edistämiseksi, mikä avasi tietä päätökselle avata liittymisneuvottelut maaliskuussa 2020. Neuvosto odottaa mielenkiinnolla ensimmäistä hallitustenvälistä konferenssia Pohjois-Makedonian tasavallan kanssa mahdollisimman pian sen jälkeen kun neuvosto on hyväksynyt neuvottelukehyksen.

41. Neuvosto panee merkille, että Etyjin/ODIHR:n mukaan 17. ja 31. lokakuuta 2021 pidetyissä paikallis**vaaleissa** oli kilpailuasetelma ja että perusvapauksia kunnioitettiin. Useat oikeuskehyksen puutteet kuitenkin korostavat vaalilainsäädännön kattavan uudelleentarkastelun tarvetta. Neuvosto korostaa, että viranomaisten on tärkeää jatkaa Etyjin/ODIHR:n ja Venetsian komission jäljellä olevien suositusten käsittelemistä oikea-aikaisella ja osallistavalla tavalla.
42. Neuvosto on tyytyväinen edistymiseen **oikeusvaltion** alalla, mukaan lukien korruption ja järjestäytyneen rikollisuuden torjunta, sekä hallituksen sitoutumiseen jatkaa ja vauhdittaa EU:hun liittyvien uudistusten toteuttamista. Näiden rakenteellisten uudistusten kestävyys on pitkän aikavälin prosessi, joka vaatii jatkuvaa sitoutumista niin hallitukselta kuin oppositioltakin. Neuvosto kannustaa kaikkia osapuolia jatkamaan tämänhetkisen uudistusvauhdin kasvattamista ja parantamaan rakentavaa vuoropuhelua.
43. **Oikeuslaitoksen** osalta neuvosto panee tyytyväisenä merkille, että oikeuslaitoksen uudistamisstrategian täytäntöönpanossa on edistytty jonkin verran. Näin on enenevässä määrin otettu huomioon Venetsian komission ja oikeusvaltioon liittyviä systeemisiä ongelmia käsittelevän korkean tason asiantuntijaryhmän suositukset. Neuvosto korostaa, että on keskityttävä nykyisten strategioiden ja lakien jatkuvaan täytäntöönpanoon sekä hyödynnettävä jo olemassa olevia välineitä EU:n normien mukaisesti. Oikeuslaitoksen riippumattomuus, ammattimaisuus ja puolueettomuus on varmistettava jo saavutetun edistymisen pohjalta. Neuvosto panee merkille ponnistelut korruption ja järjestäytyneen rikollisuuden torjumiseksi, myös korkean tason tapauksissa. Neuvosto painottaa olevan tärkeää varmistaa, että ajan tasalle saatettu oikeuslaitoksen uudistamisstrategiaa sekä oikeuslaitoksen ja syyttäjälaitoksen henkilöstöstrategioita koskeva toimintasuunnitelma pannaan järjestelmällisesti täytäntöön. Neuvosto korostaa, että asianomaisten instituutioiden on tärkeää ottaa huomioon korruption ehkäisemistä koskevan valtiollisen komitean suositukset. Kyseinen komitea on ollut erityisen proaktiivinen korruption ehkäisemisessä. Neuvosto kehottaa Pohjois-Makedonian tasavaltaa jatkamaan pyrkimyksiään parantaa sananvapautta ja toimittajien turvallisuutta.

44. Neuvosto toteaa, että **julkishallinnon** alalla on edistytty jonkin verran. On ratkaisevan tärkeää varmistaa avoimuuden, pätevyyden ja tasapuolisen edustuksen periaatteiden kunnioittaminen, muun muassa tekemällä parannuksia ja panemalla lainsäädäntökehys täytäntöön.
45. Maa on toteuttanut tiedustelu- ja turvallisuuspalvelujensa kattavan uudistuksen yhteistyössä Naton ja strategisten kumppanien kanssa. Neuvosto painottaa, että tiedustelupalvelujen parlamentaarisen valvonnan valmiuksia on vahvistettava.
46. Neuvosto on tyytyväinen siihen, että Pohjois-Makedonian tasavalta toimii edelleen aktiivisesti ja rakentavasti eri ryhmistä koostuvien **muuttovirtojen** hallinnassa ja tekee tehokasta yhteistyötä naapurimaiden ja EU:n jäsenvaltioiden kanssa.
47. **Talou uudistusten** osalta neuvosto kannustaa Pohjois-Makedonian tasavaltaa jatkamaan pyrkimyksiään täyttää EU:n sisämarkkinoiden vaatimukset ja selviytyä kilpailun ja markkinavoimien paineista unionissa. Lisäksi se kannustaa Pohjois-Makedonian tasavaltaa panemaan kokonaisuudessaan täytäntöön talous- ja rahoitusalan vuoropuhelun yhteisiin päätelmiin sisältyvät toimintaohjeet toteuttamalla tehokkaita ja hyvin koordinoituja rakenteellisia uudistuksia.
48. Neuvosto on tyytyväinen siihen, että väestönlaskenta saatiin päätökseen 30. syyskuuta 2021, ja panee merkille, että tulokset on tarkoitus julkaista lähikuukausina.
49. **Hyvät naapuruussuhteet** ja **alueellinen yhteistyö** ovat edelleen laajentumisprosessin ja vakautus- ja assosiaatioprosessin keskeisiä osatekijöitä. Neuvosto palauttaa mieleen maaliskuussa 2020 annettujen neuvoston päätelmien 2 kohdan ja muistuttaa siitä, että on tärkeää saada aikaan konkreettisia tuloksia ja panna täytäntöön vilpittömässä mielessä kahdenväliset sopimukset, kuten Prespan sopimus Kreikan kanssa ja hyviä naapuruussuhteita koskeva sopimus Bulgarian kanssa.

50. Neuvosto suhtautuu myönteisesti myös siihen, että mukautuminen **EU:n yhteiseen ulko- ja turvallisuuspolitiikkaan** on lisääntynyt huomattavasti, mikä on osoitus myönteisestä kehityssuuntauksesta ja heijastaa maan valitsemaa strategista linjausta. Neuvosto kannustaa maata jatkamaan YUTP-alan mukautumisen parantamista. Se on myös tyytyväinen Pohjois-Makedonian tasavallan jatkuvaan aktiiviseen osallistumiseen yhteisen turvallisuus- ja puolustuspolitiikan alan EU-operaatioihin.

ALBANIA

51. Neuvosto suhtautuu myönteisesti Albanian jatkuvaan määrätietoisuuteen EU:n uudistusohjelman edistämisessä, mikä avasi tietä päätökselle avata liittymisneuvottelut EU:n kanssa maaliskuussa 2020. Neuvosto odottaa mielenkiinnolla ensimmäistä hallitustenvälistä konferenssia Albanian kanssa mahdollisimman pian sen jälkeen kun neuvosto on hyväksynyt neuvottelukehyksen.
52. Neuvosto panee merkille, että huhtikuussa 2021 pidetyt parlamenttivaalit järjestettiin yleisesti ottaen hyvin, ja muistuttaa, että nämä vaalit järjestettiin uuden vaalikehyksen pohjalta Etyjin/ODIHR:n suositusten mukaisen laajan uudistuksen jälkeen. Neuvosto kannustaa myös jatkamaan Etyjin/ODIHR:n muiden suositusten täytäntöönpanoa. Neuvosto korostaa, että osallistava ja rakentava poliittinen vuoropuhelu maassa on edelleen ratkaisevan tärkeää, ja tässä yhteydessä neuvosto panee tyytyväisenä merkille opposition paluun parlamenttiin.

Neuvosto on tyytyväinen Albanian hyvään edistymiseen **oikeusvaltion** alalla. Tämän taustalla on erityisesti oikeuslaitoksen kokonaisvaltaisen uudistuksen tasaisesti edennyt täytäntöönpano ja korruption ja järjestäytyneen rikollisuuden torjunnan vahvistaminen. Vasta perustetut järjestäytyneen rikollisuuden ja korruption torjuntaan erikoistuneet rakenteet ovat jo tuottaneet ensimmäisiä myönteisiä tuloksia. Ponnisteluja on jatkettava, jotta saadaan selkeää näyttöä tuloksista muun muassa korkean tason korruptiota ja järjestäytynyttä rikollisuutta koskevien lopullisten tuomioiden ja ennakoivan tutkimuksen ansiosta. Lisäksi on jatkettava toimintasuunnitelman täytäntöönpanoa rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen vastaisen toimintaryhmän (FATF) suositusten noudattamiseksi sekä hyvää yhteistyötä jäsenvaltioiden asiaankuuluvien viranomaisten kanssa.

Neuvosto on tyytyväinen siihen, että taustaselvityksiä on jatkettu tasaiseen tahtiin ja että ne tuottavat konkreettisia tuloksia. Neuvosto kannustaa Albanian viranomaisia toteuttamaan kaikki toimet prosessin saattamiseksi onnistuneesti päätökseen. Neuvosto on tyytyväinen siihen, että korkein oikeus on jälleen toiminnassa saavutettuaan riittävän päätösvaltaisuuden, jota asioiden ratkaiseminen edellyttää. Uusia nimityksiä olisi jatkettava kaikkien jäljellä olevien virkojen täyttämiseksi. Neuvosto on tyytyväinen myös siihen, että perustuslakituomioistuin on saavuttanut täyden toimintakyvyn uusien nimitysten ansiosta.

Perusoikeuksien osalta neuvosto suhtautuu myönteisesti meneillään oleviin ponnisteluihin kokonaisvaltaisen maareformin toteuttamiseksi ja omistusoikeuksien vakiinnuttamiseksi. Se kehottaa viranomaisia jatkamaan näiden toimien toteuttamista avoimesti järjestämällä kuulemisia kaikkien asiaankuuluvien sidosryhmien kanssa, myös puuttumalla asiakirjaväärennöksiin ja jatkamalla pikaisesti toimia rekisteröinti- ja korvausprosessin edistämiseksi. Neuvosto on tyytyväinen väestönlaskentalain hyväksymiseen ja odottaa väestönlaskennan sujuvan täysin avoimesti ja kansainvälisten normien mukaisesti. Neuvosto on myös tyytyväinen kansallisten vähemmistöjen suojelua koskevaan vuoden 2017 puitelakiin liittyvän sekundaarilainsäädännön hyväksymiseen ja kehottaa Albaniaa ripeästi hyväksymään ja panemaan täytäntöön jäljellä olevat säädökset eurooppalaisten normien mukaisesti ja kaikki asiaankuuluvat sidosryhmät osallistaen.

Lisäksi neuvosto kehottaa Albaniaa jatkamaan toimiaan, jotta se saisi aikaan konkreettista edistystä sananvapauden ja toimittajien turvallisuuden alalla. Neuvosto toistaa, että on tärkeää varmistaa, että medialain muutoksissa noudatetaan Venetsian komission suosituksia ja kansainvälisiä normeja, mikäli parlamentti vielä käsittelee lakia. Neuvosto suhtautuu myös myönteisesti julkishallinnon uudistuksessa saavutettuun konkreettiseen edistykseen, ja rohkaisee Albaniaa jatkamaan ponnistelujaan tällä alalla määrätietoisesti. **Julkishallinnon** sisäistä koordinointia on parannettava erityisesti politiikan suunnittelu- ja budjetointiprosessien integroimiseksi ja EU:hun yhdentymiseen liittyvissä asioissa. Uusien virastojen perustamisen on oltava osallistava prosessi, jossa ovat mukana myös kansalaisjärjestöt, ja sen on edistettävä hallitusjärjestelmän osien keskinäistä valvontaa ja tehokkuutta.

53. **Muuttoliikkeen** osalta Albania on Länsi-Balkanin ensimmäinen maa, jossa eurooppalaisen raja- ja merivartioston joukkojen asemaa koskeva sopimus on tullut voimaan. Ensimmäinen yhteinen operaatio EU:n ulkopuolella Frontexin kanssa on osoittautunut menestyksekkääksi. Albanian kansalaisten EU:ssa tekemien perusteettomien turvapaikkahakemusten kokonaismäärä on laskenut merkittävästi, mutta niiden lukumäärää on seurattava tarkasti, mikä edellyttää Albanian viranomaisilta jatkuvia ja määrätietoisia toimia.
54. **Taloussuudistusten** osalta neuvosto panee merkille, että ennen marraskuussa 2019 tapahtunutta maanjäristystä ja covid-19-pandemian vuonna 2020 aiheuttamaa ulkoista häiriötä työttömyys jatkoi vähenemistään ennätyksellisen alhaisiin lukemiin, vienti kasvoi ja julkistalouden velkasuhde jatkoi pienenemistään, vaikka se onkin edelleen korkealla tasolla. Neuvosto kannustaa Albaniaa panemaan täysimääräisesti täytäntöön talous- ja rahoitusalan vuoropuhelun yhteisiin päätelmiin sisältyvät toimintaohjeet supistamalla vaihteittain julkisen talouden velkasuhdetta, vahvistamalla julkisen talouden ohjausjärjestelmää ja avoimuutta sekä toteuttamalla tehokkaita ja hyvin koordinoituja rakenteellisia uudistuksia.
55. Neuvosto panee tyytyväisenä merkille, että Albania jatkaa rakentavasti ja sitoutuneesti **alueellista yhteistyötä**. Neuvosto pitää myönteisenä myös sitä, että Albania jatkoi vuoropuhelua **hyvien naapuruussuhteiden** varmistamiseksi, mikä on edelleen olennaisen tärkeää.
56. Neuvosto antaa painokkaasti kiitosta siitä, että Albania on jatkanut yhteistyötä ja politiikkansa täydellistä mukauttamista **EU:n yhteiseen ulko- ja turvallisuuspolitiikkaan** ja että tämä on ollut johdonmukaista. Se on myös tyytyväinen Albanian jatkuvaan aktiiviseen osallistumiseen yhteisen turvallisuus- ja puolustuspolitiikan alan EU-operaatioihin.

BOSNIA JA HERTSEGOVINA

57. Neuvosto pitää maan pitkittynyttä poliittista kriisiä erittäin valitettavana, koska se on haitannut uudistusten edistämistä vuonna 2021, ja tuomitsee valtion instituutioiden toiminnan estämisen. Neuvosto kehottaa kaikkia poliittisia johtajia pidättymään ja irtisanoutumaan provokatiivisesta ja vastakkainasettelua aiheuttavasta retoriikasta ja toiminnasta, mukaan lukien maan suvereniteetin, yhtenäisyyden ja alueellisen koskemattomuuden kyseenalaistaminen.

Sellaista retoriikkaa ja sellaisia aloitteita, joilla pyritään perumaan uudistuksia ja eroamaan valtion instituutioista, ei voida hyväksyä, ja niillä vaarannetaan maan lainsäädännön mukauttaminen EU:n säännöstöön ja poliittinen sitoutuminen EU:hun yhdentymiseen. Kaikkien poliittisten johtajien on sitouduttava vuoropuheluun, jotta umpikujasta päästäisiin mahdollisimman pian.

Neuvosto toteaa uudistusten etenevän hyvin heikosti ja panee merkille toteutetut toimet, mukaan lukien paikallisvaalien järjestäminen Mostarissa joulukuussa 2020, ensimmäistä kertaa sitten vuoden 2008, ja parlamentaarisen vakautus- ja assosiaatiovaliokunnan sekä sen, että kaikki hallintotasot ovat hyväksyneet julkishallinnon uudistamista koskevan toimintasuunnitelman ja julkista varainhoitoa koskevat strategiat.

58. Neuvosto kehottaa Bosnia ja Hertsegovinan poliittisia johtajia pyrkimään yhdessä täyttämään Bosnia ja Hertsegovinan EU-jäsenyyshakemusta koskevassa lausunnossa yksilöidyt kaikki **14 keskeistä painopistettä**, jotka neuvosto hyväksyi vuonna 2019, ottaen huomioon, että on kaikkien kansalaisten edun mukaista edetä kohti Euroopan unionia. Neuvosto arvostaa EU:n erityisedustajan toimia tältä osin ja vahvistaa tukensa niille. Bosnia ja Hertsegovina etenee EU:ta kohti ainoastaan toteuttamalla uudistuksia.
59. Ottaen huomioon Daytonin rauhansopimuksella vahvistetut institutionaaliset mekanismit Bosnia ja Hertsegovinan on toteutettava lisää perustuslaki- ja vaaliuudistuksia kaikkien kansalaisten yhdenvertaisuuden ja syrjimättömyyden varmistamiseksi, erityisesti panemalla täytäntöön Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen asiassa Sejdić-Finci linjaaman oikeuskäytännön. Neuvosto korostaa, että mitään sellaisia lainsäädännöllisiä tai poliittisia toimia ei pitäisi toteuttaa, jotka tekisivät asiassa Sejdić-Finci annetun tuomion ja Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen vastaavissa asioissa antamien tuomioiden täytäntöönpanosta haasteellisempaa tai jotka syventäisivät erimielisyyksiä entisestään. Neuvosto kehottaa jälleen toteuttamaan aidon vuoropuhelun avulla ja eurooppalaisten normien mukaisesti osallistavan ja rajatun perustuslaki- ja vaaliuudistusprosessin, jolla poistetaan vaaliprosessista kaikenlainen eriarvoisuus ja syrjintä. Neuvosto korostaa, että eräät perustuslakituomioistuimen päätökset on vielä pantava täysimääräisesti täytäntöön. Tässä yhteydessä neuvosto kehottaa elinten välistä työryhmää ripeästi jatkamaan työtään ja esittämään uudistusehdotuksensa ennen vaalikehyksen parantamisesta järjestettävää äänestystä.

60. Neuvosto rohkaisee edelleen Bosnia ja Hertsegovinaa käsittelemään uudistuksia, joilla pyritään parantamaan maan oikeudellista ja institutionaalista kehystä EU:n jäsenyyden vaatimusten täyttämiseksi.

Neuvosto odottaa Bosnia ja Hertsegovinan toteuttavan **julkishallinnon uudistuksen** keskeiset vaiheet varmistamalla ammattimainen ja epäpoliittinen virkamieskunta ja koordinoitu maanlaajuinen lähestymistapa politiikantekoon.

Neuvosto korostaa, että on tärkeää ehkäistä ja **torjua korruptiota ja järjestäytynyttä rikollisuutta**, ja pitää valitettavana, että lausunnon keskeisiin painopisteisiin ja oikeusvaltiokysymyksiä koskevan asiantuntijalausunnon tuloksiin reagoimisessa ei ole edistytty. Neuvosto korostaa, että viranomaisten on työskenneltävä **oikeusvaltion** vahvistamiseksi. Tähän päämäärään pääsemiseksi neuvosto kehottaa Bosnia ja Hertsegovinaa hyväksymään nopeasti muutokset lakiin korkean tason tuomari- ja syyttäjäneuvostosta lahjomattomuutta koskevien toimenpiteiden tuomiseksi osaksi oikeuslaitosta. Neuvosto palauttaa myös mieleen, että Bosnia ja Hertsegovinan on pikaisesti mukautettava lainsäädäntönsä julkisista hankinnoista ja eturistiriidoista eurooppalaisiin normeihin.

61. Neuvosto pitää valitettavana, että **sananvapauden** ja toimittajien turvallisuuden osalta ei ole edistytty, ja pyytää Bosnia ja Hertsegovinaa tehostamaan ihmisoikeuksia, sukupuolten tasa-arvoa ja syrjimättömyyttä koskevia toimia.
62. Neuvosto on tyytyväinen myönteisiin toimiin **muuttoliikkeen** hallinnan ja koordinoinnin parantamiseksi ja korostaa, että näitä toimia on jatkettava ja tehostettava. Bosnia ja Hertsegovinan on tarjottava riittävä ja asianmukainen suoja kaikille apua tarvitseville koko maassa. Viranomaisten on hyväksyttävä strategia ja osoitettava sille budjetti sekä taattava rajaturvallisuutta ja muuttoliikkeen hallintaa koskevien valmiuksien toimiva koordinointi kaikilla tasoilla sekä turvapaikkajärjestelmän toiminta, jotta muuttoliikkeen haasteet voidaan ratkaista menestyksekkäästi.

63. **Taloussuodistusten** osalta neuvosto toteaa, että maa on edistynyt rajallisesti kohti toimivan markkinatalouden perustamista ja valmiuksia selvitä EU:n kilpailupaineista ja markkinavoimista. Neuvosto kannustaa Bosnia ja Hertsegovinaa panemaan täysimääräisesti täytäntöön talous- ja rahoitusalan vuoropuhelun yhteisiin päätelmiin sisältyvät toimintaohjeet parantamalla analyysi-, suunnittelu- ja koordinoitivalmiuksia, jotta voidaan vahvistaa koko maan kattavaa makrotalouspolitiikan muotoilua ja sellaisten tehokkaiden ja hyvin koordinoitujen rakenneuudistusten täytäntöönpanoa, jotka voisivat lieventää pirstoutuneiden sisämarkkinoiden vaikutuksia ja helpottaa investointeja. Neuvosto muistuttaa, että vakautus- ja assosiaatiosopimuksen noudattaminen ja vakautus- ja assosiaatioelinten säännölliset kokoukset on varmistettava.
64. Neuvosto toistaa jälleen varauksettoman sitoutumisensa Bosnia ja Hertsegovinan lähentymiseen EU:hun yhtenä, yhtenäisenä ja täysivaltaisena maana. Viime vuonna olleen Srebrenican kansanmurhan ja Daytonin/Pariisin rauhansopimuksen 25. vuosipäivän jälkeen neuvosto rohkaisee kaikkia Bosnia ja Hertsegovinan poliittisia toimijoita menneisyyteen katsovan vastakkainasettelua aiheuttavan retoriikan hylkäämiseen ja lopettamaan tuomittujen sotarikollisten ihannoimisen sekä edistämään aktiivisesti sovintoa.
65. Neuvosto kannustaa Bosnia ja Hertsegovinaa jatkossakin rakentamaan aktiivisesti **alueellista yhteistyötä ja hyviä naapurussuhteita**.
66. Neuvosto pitää valitettavana, että Bosnia ja Hertsegovinan mukautuminen **EU:n yhteiseen ulko- ja turvallisuuspolitiikkaan** on vähentynyt jyrkästi, ja kehottaa maata kääntämään tämän kielteisen suuntauksen ensisijaisena asiana. Toisaalta se on tyytyväinen Bosnia ja Hertsegovinan jatkuvaan aktiiviseen osallistumiseen yhteisen turvallisuus- ja puolustuspolitiikan alan EU-operaatioihin. Neuvosto on tyytyväinen myös EUFOR Althea -operaation toimeksiannon jatkamiseen. EUFOR Althea tukee edelleen Bosnia ja Hertsegovinan viranomaisia turvallisen ja vakaan ympäristön ylläpitämisessä kaikille kansalaisille. Neuvosto ilmaisee tukensa korkean edustajan ja hänen toimistonsa tehtävälle ja toimivaltuuksille 5+2-asialistan toteuttamisessa.

KOSOVO

67. Neuvosto panee tyytyväisenä merkille, että maaliskuussa 2021 valittu uusi hallitus on vahvistanut Kosovon strategisen sitoutumisen edetä kohti EU-jäsenyyttä sekä siihen liittyviin uudistuksiin. Neuvosto toistaa, että on tärkeää jatkaa EU:n ja Kosovon välisen **vakautus- ja assosiaatiosopimuksen (SAA)** täytäntöönpanoa, ja panee tyytyväisenä merkille **EU-uudistusohjelman** toisen vaiheen käynnistämisen. Neuvosto kehottaa panemaan sen täytäntöön ja korostaa, että Kosovon olisi kiireellisesti nopeutettava uudistusprosesseja eurooppalaisten normien mukaisesti ja Kosovon kansalaisten hyödyksi, koska tähänastinen edistyminen on ollut vähäistä.
68. Neuvosto on tyytyväinen siihen, että 14. helmikuuta 2021 järjestetyt ennenaikaiset **parlamenttivaalit** ja 17. lokakuuta ja 14. marraskuuta pidetyt paikallisvaalit olivat hyvin hallinnoidut ja avoimet. Niissä oli myös kilpailuasetelma, paitsi Kosovon serbialueilla. Neuvosto odottaa, että toistuviin puutteisiin vaaliprosessissa puututaan, ja niihin liittyvät EU:n vaalitarkkailuvaltuuskuntien suositukset pannaan täytäntöön kiireellisemmin.
69. Neuvosto on tyytyväinen hallituksen toteuttamiin toimiin korruption torjuntaa koskevan uudistusohjelman esittämiseksi. Neuvosto kehottaa Kosovoa tehostamaan toimiaan **oikeusvaltion** parantamiseksi ja vahvistamaan edelleen korruption ja järjestäytyneen rikollisuuden torjuntaa sekä jatkamaan julkishallinnon uudistamista Kosovon tähänastisten saavutusten pohjalta eurooppalaisten ja kansainvälisten normien mukaisesti. Neuvosto kehottaa viranomaisia edistämään voimassa olevan lainsäädännön täytäntöönpanoa, omaksumaan kattavan lähestymistavan oikeuslaitosta koskevien ja korruption vastaisten uudistusten toteuttamiseksi eurooppalaisten normien mukaisesti ja aikaansaamaan edelleen näyttöä edistymisestä korkean tason korruption ja järjestäytyneen rikollisuuden torjunnassa.

70. Neuvosto korostaa, että Kosovon jatkuva sitoutuminen Kosovon tuomioistuimen erityisjaostoihin on tarpeen, koska se on merkittävä osoitus sen sitoutumisesta oikeusvaltioon ja rankaisemattomuuden lopettamiseen. Voimassa oleva oikeudellinen kehys antaa mahdollisuuden kaikkien väitettyjen sotarikosten perusteelliseen tutkintaan ja syytteeseen asettamiseen. Tässä yhteydessä neuvosto pitää tärkeänä erityisjaostojen työtä, joka on johtanut ensimmäisiin oikeudenkäynteihin Haagissa tänä vuonna.
71. Neuvosto panee tyytyväisenä merkille kesäkuussa 2021 yhteisesti sovitun **EULEX**-operaation toimeksiannon jatkamisen. Neuvosto painottaa, että Kosovon on jatkettava tiivistä ja tosiasiallista yhteistyötä EULEX-operaation kanssa. Se kehottaa Kosovoa myös jatkamaan yhteistyötä asiaankuuluvien kansainvälisten toimijoiden kanssa.
72. Neuvosto kannustaa Kosovoa toteuttamaan lisätoimia perusoikeuksia koskevan lainsäädäntökehyksen panemiseksi täysin täytäntöön eurooppalaisten normien mukaisesti ja parantamaan koordinoitua ja valvontaa. Lisätoimia tarvitaan etenkin kulttuuri- ja uskonnollisen perinnön täyden suojelun varmistamiseksi, vähemmistöyhteisöihin kuuluvien henkilöiden, kuten romanien ja askaalien, ja kotiseudultaan siirtymään joutuneiden henkilöiden oikeuksien suojelemiseksi sekä sukupuolten tasa-arvon toteutumiseksi käytännössä. Olemassa olevia ihmisoikeusmekanismeja on vahvistettava entisestään.
73. Neuvosto kehottaa Kosovoa edistämään **julkishallinnon** ja julkisen varainhoidon **uudistusten** tehokasta täytäntöönpanoa, erityisesti hyväksymällä uuden julkishallinnon uudistusstrategian kaudelle 2021–2026 sekä muutoksia virkamieslainsäädäntöön, jotta julkishallinto olisi vastuullisempaa ja kansalaislähtöisempää.
74. **Taloussuudistusten** osalta neuvosto kiinnittää huomiota muun muassa seuraaviin pitkäaikaisiin rakenteellisiin ongelmiin: talouden monipuolistamisen puute, riippuvuus ulkoisista pääoman liikkeistä, laajalle levinnyt epävirallinen talous sekä alhainen työvoimaosuus ja työllisyysaste. Neuvosto on tyytyväinen hallituksen sitoumukseen vastata näihin haasteisiin ja kannustaa Kosovoa panemaan täysimääräisesti täytäntöön talous- ja rahoitusalan vuoropuhelun yhteisiin päätelmiin sisältyvät toimintaohjeet vahvistamalla julkisen talouden ohjausjärjestelmää sekä toteuttamalla tehokkaita ja hyvin koordinoituja rakenteellisia uudistuksia.

75. EU:n tuella käytävän **vuoropuhelun** osalta neuvosto on tyytyväinen siihen, että vuoropuhelua jatkettiin kesäkuussa 2021, ja se antaa kiitosta korkealle edustajalle ja Belgradin ja Pristinan välistä vuoropuhelua ja muita Länsi-Balkanin alueellisia kysymyksiä varten nimitetyille EU:n erityisedustajalle näiden sitoutuneisuudesta EU:n tuella käytävään vuoropuheluun. Neuvosto odottaa Kosovon osallistuvan EU:n tuella käytävään vuoropuheluun vilpittömässä mielessä ja kompromissihengessä, jotta saadaan aikaan kokonaisvaltainen oikeudellisesti velvoittava sopimus Serbian kanssa kansainvälisen oikeuden ja EU:n säännösten mukaisesti. Tässä sopimuksessa olisi käsiteltävä kaikkia avoinna olevia kysymyksiä ja edistettävä alueellista vakautta. Tämä on ratkaisevan tärkeää, jotta Kosovo ja Serbia voisivat kumpikin edetä kohti EU-jäsenyyttä. Neuvosto toistaa odottavansa, että kaikkia aikaisemmin tehtyjä sopimuksia noudatetaan ja että ne pannaan täytäntöön viipymättä. Molempien osapuolten olisi myös vältettävä toimia, jotka heikentävät vakautta, ja retoriikkaa, joka ei edistä vuoropuhelua.
76. Neuvosto muistuttaa, että edistyminen Serbian-suhteiden normalisoinnissa on vakautus- ja assosiaatiosopimuksen olennainen periaate ja että se tukee EU:n ja Kosovon välisten suhteiden ja yhteistyön kehittämistä.
77. Neuvosto muistuttaa, että alueellinen yhteistyö ja hyvät naapuruussuhteet ovat tärkeitä, ja kehottaa Kosovoa osallistumaan aktiivisesti ja rakentavasti **alueellisen yhteistyön** toimiin.
78. Neuvosto toteaa **viisumipakon poistamisen** olevan tärkeää Kosovon kansalaisille. Komissio esitti toukokuussa 2016 virallisen ehdotuksen Kosovon lisäämiseksi Schengenin viisumivapausluetteloon sekä heinäkuussa 2018 kertomuksen jäljellä olevien arviointiperusteiden täyttymisestä. Komission ehdotus, jota Euroopan parlamentti tuki ensimmäisessä käsittelyssään maaliskuussa 2019, on edelleen neuvoston käsiteltävänä.
-